

В'ячеслав МЕДЯНИК

доцент кафедри адміністративно-правових
дисциплін та публічного управління
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор юридичних наук
<https://orcid.org/0000-0001-8094-8990>

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

Соціальна політика є ключовим напрямом державного регулювання економіки та невід'ємною складовою внутрішньої політики країни, спрямованої на забезпечення добробуту громадян і всебічний розвиток суспільства. Саме остання охоплює широкий спектр питань, пов'язаних із забезпеченням прав і свобод громадян, а також їхнім соціальним добробутом. Водночас вона впливає на процеси відтворення робочої сили, підвищення продуктивності праці, розвиток освітнього й кваліфікаційного рівня трудових ресурсів, а також на рівень науково-технічного прогресу.

Крім того, соціальна політика визначає культурний і духовний розвиток суспільства, формуючи систему взаємовідносин між основними елементами його соціальної структури, регулюючи збереження та трансформацію соціальної поведінки населення в цілому, а також його окремих категорій [1, с. 55-58].

З вищезазначеного вбачається, що соціальна політика є невід'ємною складовою соціальної сфери; її особливістю є необхідність забезпечення реального впливу на добробут кожного громадянина. У зв'язку з цим ключова роль у реалізації соціальної політики належить місцевому самоврядуванню, яке виступає головною ланкою її впровадження.

У соціальній державі вирішення цих питань значною мірою покладається на органи місцевого самоврядування. Водночас економічна політика залишається фундаментальним механізмом функціонування соціальної держави. Для її ефективності необхідне поєднання державного регулювання, ринкової конкуренції та стимулювання громадян до активної участі у формуванні власного добробуту.

Принагідно зауважити, що соціальна політика як адміністративно-правова категорія відображає системну та цілеспрямовану діяльність органів публічної влади, спрямовану на забезпечення суспільного добробуту та соціальної безпеки. Як наслідок, вона базується на сукупності правових, економічних, фінансових, політичних та організаційних заходів, що формують основу державного управління у сфері соціального захисту [2].

Відповідно, реалізація соціальної політики здійснюється через стратегічні та програмні документи, які визначають ключові напрями розвитку соціальної сфери, забезпечення соціальної стабільності та підтримку вразливих верств населення. Адміністративно-правовий аспект цієї політики включає нормативно-правове регулювання, контрольні та координаційні механізми, що забезпечують ефективне функціонування соціальних інститутів та реалізацію державних гарантій у сфері соціального захисту [3, с. 69].

Основою ж таких державних соціальних гарантій в Україні є Конституція, яка закріплює ключові принципи соціальної політики та визначає напрями її реалізації. Хоча законодавчого визначення поняття «державна соціальна політика» наразі немає, Основний закон чітко встановлює відповідальність держави за соціальний захист громадян та створення умов для їхнього добробуту.

Так, ст. 13 Конституції України гарантує соціальну спрямованість економіки, що передбачає баланс між ринковими відносинами та державною підтримкою усіх суб'єктів права власності і господарювання [4]. У ст. 17 Конституції України закріплено обов'язок держави щодо соціального захисту громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей [4]. Ст. 36 Конституції України визнає право громадян на об'єднання у політичні партії та громадські організації для реалізації своїх політичних, соціальних, економічних та культурних інтересів [3].

Одним із фундаментальних соціальних прав є право на соціальний захист (ст. 46 Конституції України), що охоплює допомогу у випадках втрати працездатності, безробіття,

старості та інших обставин, передбачених законом [4]. Держава також повинна створити умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду, або надати його громадянам, які потребують соціального захисту (ст. 47 Конституції України), та фінансувати програми охорони здоров'я (ст. 49 Конституції України), що гарантує доступність медичних послуг для всіх [4].

Таким чином, Конституція України не лише окреслює основні напрями соціальної політики, а й визначає загальні засади правового регулювання соціальної сфери. Вона слугує орієнтиром для ухвалення управлінських рішень і є правовою основою діяльності органів публічної влади у сфері соціального забезпечення. Однак ефективність цього процесу залежить від чітко визначених адміністративно-правових механізмів, які нині стикаються з низкою викликів.

Однією з основних проблем залишається відсутність чіткого законодавчого визначення поняття «державна соціальна політика». В українському правовому полі немає єдиного нормативно-правового акта, який би системно регулював соціальну сферу та встановлював загальні принципи, цілі та механізми її реалізації. Це призводить до правової невизначеності, дублювання функцій різних органів влади та зниження ефективності соціальних програм.

Не менш актуальною є проблема фінансування соціальних програм. Конституція України гарантує соціальний захист громадян, проте державний бюджет не завжди забезпечує необхідний рівень фінансування для реалізації цих гарантій. Економічні кризи, нестабільність національної валюти та інші макроекономічні фактори негативно впливають на спроможність держави фінансувати соціальні виплати, що призводить до їх несвоєчасності або недостатнього розміру.

При цьому воєнний стан безпосередньо впливає на реалізацію соціальної політики, оскільки держава змушена перерозподіляти ресурси на оборону та підтримку військових. У цей період можуть запроваджуватися обмеження на окремі соціальні виплати, водночас держава посилює підтримку військовослужбовців, їхніх сімей та внутрішньо переміщених осіб. Адміністративно-правові механізми соціального захисту адаптуються до умов воєнного стану шляхом прийняття спеціальних нормативно-правових актів [5].

Одним із ключових аспектів ефективного соціального захисту є якісний адміністративний контроль за виконанням державних програм. Проте в Україні цей контроль часто є формальним або неефективним через корупційні ризики та відсутність прозорих механізмів моніторингу результатів. Відсутність чітких критеріїв оцінки ефективності соціальних ініціатив призводить до нераціонального використання бюджетних ресурсів. Як наслідок, потрібно розвивати системи моніторингу та оцінки результативності соціальних програм і послуг з метою забезпечення постійного контролю за їх впровадженням та ефективним використанням наявних ресурсів [3, с. 71].

Ще одним викликом є невідповідність соціальних стандартів реальним умовам життя. Прожитковий мінімум, мінімальна пенсія та інші соціальні виплати нерідко не відображають фактичних потреб населення, що знижує рівень соціального захисту та породжує соціальну напругу.

Отже, враховуючи ці проблеми, Україна потребує комплексного підходу до вдосконалення адміністративно-правових засад соціальної політики. Це включає розробку єдиного нормативно-правового акта, що систематизував би підходи до державного соціального забезпечення, зміцнення координації між органами влади, запровадження ефективного фінансового моніторингу та розширення можливостей цифрових сервісів. Крім того, важливо розвивати механізми громадського контролю, що дозволить громадянам брати активну участь у формуванні та реалізації соціальної політики. Лише за умови комплексного реформування адміністративно-правових механізмів реалізації соціальної політики можна досягти її ефективності, прозорості та відповідності сучасним суспільним викликам.

1. Медяник В. Адміністративно-правове забезпечення державної соціальної політики в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 424 с.

2. Медяник В. Організаційно-правові засади адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики в Україні: монографія. К. : ВД «Гельветика», 2021. 406 с.

3. Медяник В. А. Державна соціальна політика як адміністративно-правова категорія. *Правові новели*. 2021. № 13(2). С. 67-73.

4. Конституція України: з офіц. тлум. Конституційного Суду України. К. : Ліра, 2006. 96 с.

5. Дрок І. С., Самбор М. А. Міграційні наслідки для України від військового вторгнення російської федерації в Україну в довгостроковій перспективі: наук.-практ. реком. Дніпро : ДДУВС, 2024. 24 с.